

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ОСВІТИ В США**

*Наугольникова Ольга Михайлівна,
здобувач кафедри теорії і методики професійної освіти,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди*

Постановка проблеми. Частиною прогресивних перетворень є реформування освіти в Україні, які спрямовано на усунення недоліків системи підготовки фахівців у попередніх роках. Система освіти має забезпечити підготовку молоді до праці в умовах нових економічних відносин та гарантувати розвиток України у майбутньому на рівні економічно розвинених держав світу.

Досвід країн із високим рівнем економічного розвитку, таких як США, є дуже корисним для України. США нині демонструє стабільний прогрес у соціально-економічній галузі. Підґрунтям економічного розвитку демократичного суспільства є саме економічна освіта. Ця країна стала лідером завдяки менеджерам, підприємцям, керівникам, які знали, як використати сучасні бізнес-моделі для процвітання нації. Досвід підготовки таких фахівців доцільно використовувати у підготовці вітчизняних економістів, які несуть відповідальність за економічний розвиток нашої країни у найближчі роки.

За інтенсивного розвитку міжнародного освітнього простору, проблеми підготовки фахівців доцільно розв'язувати через інтеграцію з кращими здобутками світової педагогічної думки і творче використання досвіду зарубіжних країн, наприклад США [4]. Вищі навчальні заклади цих країн мають значні педагогічні досягнення і розвинену систему професійної підготовки майбутніх економістів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній теорії і практиці освіти наявні підходи, близькі до сучасних зарубіжних концепцій учених США. Якість економічної освіти в Україні та шляхи її вдосконалення в контексті сучасних інноваційних процесів розглядали Н.Войнаровська, О.Гришнова, М.Долішній, А.Колот, В.Новіков, М.Романюк, Є.Савельєв, В.Свистун, В.Тодосійчук, А.Чухно. Але слід констатувати, що в українській науковій літературі ще не проведено всебічного конструктивного аналізу професійної підготовки майбутніх економістів в системі школа – коледж – університет у США, що і є недослідженою раніше частиною цієї проблеми.

Метою даної статті є дослідження теоретичних засад професійної підготовки майбутніх економістів в США. **Завдання:** 1) Проаналізувати систему вищої освіти в США. 2) Визначити місце в ній професійної підготовки майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. Для організації вищої освіти США запозичили досвід своїх предків – англійців, французів, німців. Аналіз історичних аспектів розвитку вищої освіти дав змогу підтвердити правомірність виникнення вищої освіти майбутніх економістів з огляду на потреби великого бізнесу, з'ясувати її місце серед інших типів освіти. Вищу освіту майбутніх економістів було започатковано в США. В умовах зростання розподілу праці, великого обсягу інформації з'ясувалося, що виокремлення економіки як виду діяльності вимагає спеціальної підготовки, відповідної кваліфікації.

О.М.Ельбрехт виділяє кілька етапів становлення системи вищої освіти в США [2]. 1) Кінець XIX – поч. XX ст. Створення перших професійних економічних шкіл, програми яких склалися відповідно до програм академічних курсів і курсів з економічною спрямованістю (1881); початок підготовки майбутніх економістів у Гарвардській школі бізнесу (1908). Увага здебільше приділялась підготовці спеціалістів для колоніальної армії, а також фахівців у галузі озброєння. Також готували працівників колоніальної адміністрації. 2) Середина XX ст. – 80-ті рр. Поширення економічної освіти зумовлено значним розвитком бізнесу і промисловості після Другої світової війни, створення програм для підготовки майбутніх економістів в межах освіти другого рівня (graduate). 3) З кінця 80-х рр. XX ст. – дотепер. Удосконалення підготовки майбутніх економістів, реформування освіти (в межах реформ у вищій освіті) внаслідок економічного розвитку і збільшення конкурентоспроможності виробництва.

Ретроспективний аналіз вищої освіти США й сучасних тенденцій в ній дав змогу визначити фактори, що впливають на розвиток освіти майбутніх економістів. До таких факторів відносимо економічні, технологічні, демографічні, географічні, історичні, політичні, культурні, релігійні. Інша група факторів – географічні (географічне положення країни, її ресурси, які використовуються для стимулювання соціо-економічного розвитку регіонів). У США беруться до уваги географічні фактори адміністрування й фінансування різних систем освіти. На розвиток освіти впливають історичні й політичні фактори. Цілі і політика університетів зумовлені тим, що кожне суспільство продукує власну систему освіти зі своєю структурою, системою фінансування й адміністративними правилами.

Освітній курс країни великою мірою визначається її ідеологічною системою. Провідна роль держави у здійсненні політики вищої освіти опосередкована виконавчою і законодавчою владою. У США Демократична партія обстоює федеральне управління, Республіканська партія ратує за його скорочення. Освітня політика залежить від політичних умов країни. Політичні події модифікують або змінюють структури ВНЗ, впливають на зміст навчання майбутніх економістів.

Важливою особливістю системи децентралізованого управління вищою освітою у США є надання провідної ролі у діяльності навчальних закладів професійним асоціаціям і регіональним добровільним об'єднанням шкіл і ВНЗ. Діяльність ВНЗ контролюється за двома напрямками: загальноузівським і спеціалізованим. Регіональні добровільні об'єднання шкіл і ВНЗ проводять загальноузівську атестацію. Спеціалізований вид атестації здійснюють загальнонаціональні професійні асоціації, кожна у своїй галузі професійної діяльності. Головна увага приділяється контролю якості навчальних програм. Професійні асоціації, проаналізувавши стан і перспективи розвитку окремих галузей економіки, вивчають потреби у фахівцях певного профілю, ставлять вимоги до підготовки фахівців, визначають перспективні напрями розвитку вищої освіти. Професійні асоціації є зв'язною ланкою між ВНЗ і галузями економіки.

Розвиток економічної освіти в США продиктований загальним рівнем економічного розвитку цієї могутньої країни, де питання вдосконалення системи освіти завжди залишалось одним із ключових напрямів державної суспільної політики і вважалось цінною інвестицією в людський капітал та майбутнє країни. Такі загальнодержавні заходи, як започаткування Комітету економічного розвитку (1942), проведення Консиліуму з проблем економічної освіти (1948), започаткування Національної Ради економічної освіти Америки (1949), затвердження «Схеми викладання базових економічних концепцій» (1977), проведення Кампанії економічної грамотності та впровадження «Акту про освіту Америки» (1998) привели до стрімкого піднесення статусу економіки, яку почали викладати на рівні з обов'язковими суспільними дисциплінами. Відбулися кардинальні зміни у ставленні американської громадськості до значення та користі економічної підготовки.

Провідне положення США на світовому ринку та роль, яку ця країна відіграє в економічному житті інших країн, зумовили поширення інтернаціоналізації економічної підготовки у ВНЗ США, а саме: введення курсів з міжнародних економічних відносин до навчальних програм та впровадження програм міжнародного стажування студентів і викладачів.

Дослідниця Н.Войнаровська наголошує, що успішне досягнення цілей підготовки бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США забезпечується ефективною організацією змісту навчання, а саме розробкою навчальних планів, програм і курсів [1]. З метою покращення якості економічної освіти бакалаврів у вищих навчальних закладах США було проведено ряд реформ навчальних програм з економіки. Як результат, програма з економіки містить такі компоненти: *основні вимоги* (вступний курс з мікроекономіки та макроекономіки, допоміжний курс з мікроекономіки та макроекономіки, кількісні методи), *розширені вимоги* (вибіркові курси), *поглиблений вимір* (детальніше вивчення вибіркового курсу), *вирішальний досвід* (творчі науково-дослідницькі письмові роботи). Для формування у студентів професійних умінь розв'язувати нестандартні навчальні ситуації було вирішено ввести 3-4 вибіркового курси: *контекстуальний курс, міжнародний курс* та курс, пов'язаний із *економікою державного сектору*.

Проте, таке чітке визначення змісту навчання було реалізоване лише в результаті проведення певної кількості реформ з питань реструктуризації змісту економічної освіти. Багатоплановість економічної підготовки бакалаврів у вищих навчальних закладах США виражена у поєднанні викладання математичних, природничих, гуманітарних аспектів і моральних міркувань, що забезпечує виховання економічно грамотних членів суспільства.

Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США здійснюється на основі різних педагогічних підходів, а саме: традиційного підходу до викладання економіки «Chalk and Talk» (викладання у формі лекцій), підходу професійності «Proficiency Approach» (надання можливості студентам реалізації набутих професійних умінь), проблемного підходу «Problematics» (використання проблемних ситуацій у процесі викладання базових економічних концепцій з метою досягнення піку економічної грамотності), письмового підходу «Writing Intensive» (інтегрування до навчальних програм з економіки інтенсивних письмових робіт з метою залучення студентів до більш детального вивчення матеріалу), мотиваційного підходу «ARCS» (оптимізація елементів мотивації для поліпшення впливу викладання).

З'ясовано, що провідними методами підготовки бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США є використання навчальних ігор і моделей, збільшення ролі письмових завдань, вивчення економіки за допомогою не навчальної літератури (художньої літератури, промов нобелівських лауреатів, періодичних видань), метод кейсів, коопероване та активне навчання. Зростаючої популярності у підготовці бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США набувають інноваційні технологічні методики: заняття у комп'ютерних економічних лабораторіях, використання тематичних художніх фільмів та «Відео за запитом».

В американській економічній школі панує уявлення про майбутнього економіста як не лише вправного працівника, а й представника особливої, самостійної професії, яка вимагає спеціальної освіти високого рівня, глибоких знань і навичок. У США диплом бакалавра вважається недостатнім для роботи економіста, потрібно мати магістерський рівень освіти. Доробок американських ВНЗ полягає не в самому процесі підготовки фахівців, а в його оперті на наукові основи, акценті на значенні наукових досліджень для формування креативної особистості майбутнього економіста, що беруть до уваги потреби організації.

Зміст, форми і методи навчання майбутнього економіста визначаються з огляду на напрями їхньої майбутньої діяльності. Програми передбачають різні освітні рівні й кваліфікації. Вони задовольняють як потреби досвідчених працівників, так і молоді без досвіду роботи. Аналіз документів закладів вищої освіти США засвідчує різноманітність навчальних курсів і комбінацій дисциплін. Програмою економічної освіти передбачено різноманітні форми навчання, а саме три-чотирирічні програми з отриманням першого ступеня з використанням робочого місця, програми очного навчання, заочні програми, дистанційне навчання [3].

Зміст програм навчання майбутнього економіста і навчальні плани, як показав аналіз, є предметом дискусій серед зарубіжних учених, освітян-практиків і громадськості. Бізнесмени, економісти, політики, інші категорії населення домагаються, аби перелік та зміст предметів, що вивчаються у ВНЗ, задовольняли їхні інтереси.

Для визначення вимог до змісту підготовки фахівців ВНЗ спираються на багатий матеріал досліджень моделей професійної діяльності й особистості майбутнього економіста. Акцент все більше переноситься з раціоналістичних типових моделей діяльності майбутнього економіста на пошукові, гнучкі, багатоваріантні, прогностичні, інтуїтивно-творчі, ціннісно обгрунтовані, соціально орієнтовані.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнення наведених вище педагогічних підходів дає можливість стверджувати, що підготовка майбутнього економіста – це складний процес взаємодії викладачів та студентів, який характеризується постійними трансформаціями та оновленнями змісту навчання, відповідно до перетворень у сучасному економічному світі. Дослідження американської педагогічної літератури свідчать про те, що характерною ознакою сучасних програм підготовки майбутнього економіста є високий рівень їхньої спеціалізації та професійності у порівнянні з минулими роками. Окрім того, підкреслюється можливість розподілу обраних студентами курсів відповідно до їхніх подальших освітніх планів, що робить зміст підготовки майбутнього економіста ще більш ліберальним.

Перспективним дослідженням вважаємо питання економічної освіти в старших класах ЗОШ та її зв'язок з професійною підготовкою майбутнього економіста в США: бакалавра і магістра.

Резюме. В статті визначено теоретичні засади професійної підготовки майбутніх економістів в США. В роботі проаналізовано систему вищої освіти в США та визначено місце в ній професійної підготовки майбутніх економістів, схарактеризовано етапи становлення економічної освіти, стисло окреслено її зміст. **Ключові слова:** професійна підготовка, майбутні економісти, США, економічна освіта.

Резюме. В статье обозначены теоретические основы профессиональной подготовки будущих экономистов в США. В работе проанализирована система высшего образования в США, обозначено место в ней профессиональной подготовки будущих экономистов, охарактеризованы этапы формирования экономического образования, кратко проанализировано его содержание. **Ключевые слова:** профессиональная подготовка, будущие экономисты, США, экономическое образование.

Summary. The theoretical underpinnings of professional training of future economists in the USA are viewed in the article. The system of higher education in the USA is analyzed in the paper, the place of professional training of future economists in the system of higher education in the USA is found out, the stages of forming economic education are characterized, the content of economical education is briefly viewed as well. **Keywords:** professional training, future economists, USA, economic education.

Література

1. Войнаровська Н.В. Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США. / Н.В. Войнаровська: авт. дис. ... канд. пед. наук, 13.00.01. – Вінниця, 2011. – 18с.
2. Ельбрехт О.М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США./ О.М. Ельбрехт: авт. дис. ... докт. пед. наук, 13.00.04 – Київ, 2010. – 40с.
3. Магістратура в області економіки. Режим доступу: <http://www.masterstudies.ru/Magistratura/Ekonomika/MSc>
4. Наугольникова О.М. Професійна підготовка майбутніх економістів в США / О.М.Наугольникова // Вища освіта України. Гуманітарний вісник. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 1 до вип. 27, Т. III (36). Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2012. – С. 139–144.